

Tone Svalastog Garnes.

Kisteteppes bruk ved gravferd i Eidfjord, Hordaland i 1933.

(Foto: Anved Johan Tveit)

Tilhører Hardanger og Voss Museum.

Renessanse for kisteteppet?

– *Kisteteppet er ikke bare en viktig del av historien, det kan også bidra positivt som del av seremoni og sorgarbeid i dag, hevder tekstilkunstner Tone Svalastog Garnes.*

Frem til siste del av 1800-tallet benyttet man ikke blomster, men i stedet ulike typer tekstiler som dekorasjon på kista ved gravferd. Tekstilene går under betegnelser som kisteteppe, åkle, båreteppe eller kristneteppes. I noen deler av landet, slik som Valdres, har skikken holdt seg levende og her er det fortsatt mange som benytter kristnetepper både ved dåp og gravferd. Men for de aller fleste har nok profesjonelt utformede blomsteroppsetts over tatt for de rituelle gravferdstekstilene.

Gravlegging og bruk av tekstiler

I det gamle bondesamfunnet benyttet man ulike type tekstiler på kista ved gravferd. Grovt sett kan de deles inn i to kategorier: vevde åklær/tepper og løpere i lin. Åkleet kunne være vevd i flere farger og med blant annet

geometriske former i motivbruken. I tillegg til å benyttes ved gravferd, kunne åkleet ha en funksjon under andre overgangsritualer slik som dåp og konfirmasjon. Likkisteløperen eller kistekrossen har fått navnet sitt fra at to smale linstoff, gjerne med fargerike broderier, ble lagt i kryss over kista slik at de dannet et kors.

Man vet ikke hvor gammel tradisjonen med å benytte båretepper er eller hvor den har oppstått. Det er funnet bevarte gravtepper eller fragmenter av slike fra Persia på 11- og 1200-tallet og det gamle Egypt. Før det ble vanlig med kister kunne teppet legges rett på den døde for så å følge med i graven. I Bibelen beskrives døden som en dyp søvn (Rom.13.11). Bruken av åkleet, forstått som et rituelt sengeteppe, kan ses som å understreke denne symbolske betydningen.

Flere av de bevarte teppene fra Norge har inskripsjoner. Dette kunne være veverkens navn, årstall eller salmevers. Salmeversene henspiller ofte på døden og gravferdsritualet. I et bevart teppe fra 1797 er det brodert inn vers fra en salme som omtaltes som «en Bøn til Christum, om en salig Død og Affgang fra dette ælendige bedrøffuit Leffnit, til det euige Liff».

Gravferdsskikkene har endret seg mye i løpet av de siste generasjonene. I dag dør mange på institusjon og den døde tas hånd om av profesjonelle begravelsesbyrå til gravlegging finner sted. Tidligere ble den døde stelt av familien og lagt i en kiste som

var snekret på gården. Seremonien ble holdt i hjemmet og det tilhørte sjeldenhetene at en prest var tilstede. Før gravferden lå den døde på likskue. Først i forbindelse med gravferdsseremonien, når kisten skulle fraktes til kirkegården, ble kistelokket naglet igjen. Å bre åkleet over kista markerte dermed et siste farvel med den døde. Oppå teppet kunne det igjen legges kistekross, salmebok og settes staker med tente lys.

Viktig å holde tradisjonen i live

Tone Svalastog Garnes har i masteroppgaven «Spegelåkle – formspråk – meningsinnhold» skrevet om tradisjonell bruk av åkle ved seremonier

Åkle i skilbragdteknikk fra Vinje i Vest-Telemark. Åkler med markert midtfelt slik som dette blir gjerne kalt for spegelåkle. Åkleet ble siste gang brukt ved gravferd i 1939.

Tilborer Vest-Telemark Museum